

EHDOTUS OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN ASETUKSEKSI OPISKELIJAKSI OTTAMISEN PERUSTEISTA AMMATILLISESSA PERUSTUTKINTOKOULUTUKSESSA ANNETUN OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN ASETUKSEN MUUTTAMISESTA

1 Nykytila ja ehdotetut keskeiset muutokset

1.1 Nykytila ja sen arviointi

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 37 §:ssä säädetään opiskelijaksi hakeutumisesta ja hakumenettelyistä. Perusopetuksen jälkeisiin koulutuksiin hakeudutaan joko vuosittain järjestettävien valtakunnallisten hakumenettelyiden kautta tai ympärivuotisesti ns. jatkuvan haun kautta. Lain 37 §:n 2 momentin mukaan jatkuvassa haussa koulutuksen järjestäjä päättää hakujoukosta ja -menettelyistä. Säännöksen mukaan ammatillisen perustutkintokoulutuksen ja valmentavan koulutuksen opiskelijaksi ottamisessa voidaan lisäksi käyttää valtakunnallisia hakumenettelyitä. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 39 §:n 2 momentti sisältää valtuuden säätää opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella 37 §:n 2 momentissa tarkoitettussa valtakunnallisessa hakumenettelyssä käytettävistä valintaperusteista ja pääsy- ja soveltuvuuskokeista. Opetus- ja kulttuuriministeriö on antanut edellä mainitun valtuutussäännöksen nojalla 6.10.2017 opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa (699/2017), jäljempänä *ammatillisen koulutuksen valintaperusteasetus*.

Opiskelijaksi ottamisen edellytyksistä säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja opiskelijoiden valintakriteereistä ammatillisen koulutuksen valintaperusteasetuksessa. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 38 §:n mukaan opiskelijaksi voidaan ottaa hakija, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän, tai jolla koulutuksen järjestäjä muutoin katsoo olevan riittävät edellytykset tavoitteena olevan osaamisen hankkimiseen tai tutkinnon suorittamiseen. Lain 39 §:n 1 momentin mukaan opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Valtakunnallisessa ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishaussa käytetään yhteisiä opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella säädettyjä valintaperusteita (opetus- ja kulttuuriministeriön asetukset 699/2017 ja 856/2006). Asetuksella 699/2017 säännellään opiskelijaksi ottamisen perusteista otettaessa opiskelijoita ammatilliseen perustutkintokoulutukseen. Asetuksella 856/2006 säännellään puolestaan opiskelijaksi ottamisen perusteista otettaessa opiskelijoita lukiokoulutukseen. Opiskelijat yhteisten hakumenettelyjen ulkopuolella oleviin koulutuksiin valitaan jatkuvan haun kautta. Valtakunnallisista yhteisistä hauista säädetään ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja perusopetuksen jälkeisen valmistavan koulutuksen hakumenettelyistä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (294/2014), jäljempänä *yhteishakuasetus*. Voimassa olevan sääntelyn mukaan valtakunnallisessa yhteisissä hauissa on kolme erillistä hakua, joissa haetaan erilaisiin perusopetuksen jälkeisiin koulutuksiin: 1) ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen haku, 2) perusopetuksen jälkeisen valmistavan koulutuksen haku sekä 3) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 65 §:ssä tarkoitettua vaativan erityisen tuen perusteella järjestettävän koulutuksen haku.

Oppivelvollisuuden laajentamista koskevan uudistuksen yhteydessä säädettiin oppivelvollisuuslaki (1214/2020) ja laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta (1215/2020). Oppivelvollisuuslaki ja siihen liittyvät muut muutokset tulevat voimaan 1.8.2021 alkaen. Hakeutumisvelvoitetta

koskevat säännökset ovat kuitenkin voimassa jo 1.1.2021 alkaen. Uuden oppivelvollisuuslain mukaisesti oppivelvollisuus laajenee 18 ikävuoteen ja perusopetuksen jälkeen oppivelvollisuutta suoritetaan perusopetuksen jälkeisissä oppivelvollisuuskoulutuksissa. Ammatillisessa koulutuksessa oppivelvollisuutta voi suorittaa ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa, ammattitutkintokoulutuksessa, ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa (VALMA) tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa (TELMA). Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettu laki tulee voimaan 1.8.2021 ja kyseistä koulutusta voidaan järjestää 1.8.2022 lukien. Tämän myötä nykyiset perusopetuksen jälkeiset valmistavat koulutukset eli perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitettu perusopetuksen lisäopetus (ns. kymppiluokka), ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettu ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus (VALMA) ja lukio-laissa (714/2018) tarkoitettu maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävä lukiokoulutukseen valmistava koulutus (LUVVA) yhdistyvät 1.8.2022 alkaen uudeksi tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetuksi tutkintokoulutukseen valmentavaksi koulutukseksi (TUVVA). Oppivelvollisuuden uudistamisen yhteydessä myös vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin (632/1998) lisättiin uusi 7 a luku, jossa säädetään kansanopistojen järjestämästä oppivelvollisille suunnatusta koulutuksesta.

Työkokemus pisteet

Voimassa olevassa asetuksessa on säännökset valintapisteiden antamisesta aikaisemman työkokemuksen perusteella. Voimassa olevien säännösten mukaan työkokemuksen perusteella voi saada 1–3 pistettä työkokemuksen pituudesta riippuen. Säännösten mukaan työkokemukseksi hyväksytään työsuhteessa saatu työkokemus, jonka hakija on hankkinut perusopetuksen oppimäärän suorittamaan tai 16 vuotta täytettyään. Osa-aikatyössä 150 tunnin mittainen saman työnantajan palveluksessa tehty työ vastaa yhden kuukauden työkokemuksesta. Työsuhteessa tapahtuvaan työhön rinnastetaan vähintään kolmen kuukauden pituiseen työpajatoimintaan osallistuminen tai vähintään kolmen kuukauden pituiseen julkisista työvoimapalveluista annetussa laissa tarkoitettuun työharjoitteluun tai työelämävalmennukseen osallistuminen. Oppisopimuskoulutuksesta luetaan työkokemukseksi todistusten osoittama työkokemuksen määrä.

Koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuva valinta ja oppimisvalmiuskoe

Voimassa olevan ammatillisen koulutuksen valintaperusteasetuksen 4 luvussa säädetyn koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvan valinnan säännökset mahdollistavat koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvan valinnan, jolloin valintapistemäärästä poiketaan valinnassa. Velvoitetta käyttää harkintaan perustuvaa valintaa ei kuitenkaan ole ollut. Sääntelyn tarkoituksena on parantaa erityistä heikommassa asemassa olevien hakijoiden mahdollisuuksia päästä koulutukseen ja tukea sitä, että hakija tulisi valituksi koulutukseen, jonka suorittamiseen hänellä on tosiasialliset mahdollisuudet, vaikka hänen valintapisteensä eivät riittäisikään opiskelijaksi ottamiseen. Voimassa olevan ammatillisen koulutuksen valintaperusteasetuksen 20 §:n mukaan koulutuksen järjestäjä voi opiskelijan henkilöön liittyvien syiden perusteella ottaa enintään 30 prosenttia kuhunkin hakukohteeseen otettavista opiskelijoista opiskelijan saamasta valintapistemäärästä riippumatta. Tällaisia opiskelijan henkilöön liittyviä syitä ovat oppimisvaikeudet, sosiaaliset syyt, koulutodistusten puuttuminen tai todistusten vertailuvaikeudet sekä tutkinnon suorittamiseen riittämätön tutkintokielen kielitaito. Hakijan koulutustarve tulee arvioida ja ottaa huomioon, kun valintapistemäärästä poiketaan.

Yksi koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvan valinnan käyttämisen syy on perusopetuslain mukaisen perusopetuksen päättötodistuksen puuttuminen kokonaan. Harkinnanvaraista valintamenettelyä käytetäänkin pääasiallisesti tilanteissa, joissa henkilöltä puuttuu kokonaan perusopetuksen

päättötodistus tai hakijan saaman todistuksen ei ole voitu katsoa olevan vertailukelpoinen. Vertailuongelmia on syntynyt esimerkiksi silloin, kun hakijalla on ulkomailla suoritettu perusopetus tai hakijalla on yksilöllistetty oppimäärä jossakin aineessa. Lisäksi harkintaan perustuvaa valintaa on voitu käyttää esimerkiksi silloin, kun hakijalla on oppimisvaikeuksia tai harkinnanvaraiselle valinnalle on katsottu olevan hakijan koulutuspaikan turvaamiseksi tarvetta erilaisten sosiaalisten syiden perusteella. Tällaisia erityisiä syitä ovat esimerkiksi pitkäaikainen sairaus tai lastensuojelun toimenpiteet. Harkinnanvaraista valintaa riittämättömän kielitaidon perusteella käytettäessä hakijan kielitaitoa voidaan arvioida sen kehittymisen näkökulmasta. Hakija voisi tulla valituksi, mikäli kielitaidon voitaisiin olettaa kehittyvän riittävästi tutkinnon suorittamisen hetkeen mennessä. Hakijan koulutustarve ja edellytykset suoriutua opinnoista on tullut arvioida ja ottaa huomioon, kun valintapistemäärästä poiketaan. Opetushallituksen tilastojen mukaan harkinnanvaraisia hakijoita oli vuonna 2020 yhteensä 6 384, joista oppimisvaikeuksien perusteella haki 3 063, riittämättömän kielitaidon perusteella 135, sosiaalisten syiden perusteella 1 031, todistuksen puuttumisen perusteella 2 102 ja todistusten vertailuvaikeuksien perusteella 92.

Vuosina 1999, 2004 ja 2014 annettuihin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin on sisällynyt linjaus yksilöllistettyjen oppimäärien (1999 perusteissa mukautettujen oppimäärien) mukaan opiskeltujen päättöarvosanojen tai sanallisten arvioiden merkitsemisestä *tähdellä. Todistusten lisätietoihin on edellytetty mainittavan, että oppilas on opiskellut kyseisen oppimäärän yksilöllisten tavoitteiden mukaan. Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen tarkoittaa oppilaan oppimiselle asetettavan tavoitetaso määrittelemistä hänen edellytystensä mukaisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa matalampaa tavoitetasoa kuin perusopetuksen yhteisten oppiaineiden yleinen taso. Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen edellyttää erityisen tuen päätöstä ja henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimista. Oppimäärän yksilöllistämistä määrätään perusopetuslain 17 a §:ssä tarkoitetussa erityistä tukea koskevassa päätöksessä. Yksilöllistetyn oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa oppiaineessa opiskelevien oppilaiden suorituksia arvioidaan näissä oppiaineissa suhteessa henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS) määriteltyihin yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin eikä osaamisen tason määrittelyssä käytetä valtakunnallisia arviointikriteerejä.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin sisältyvän Oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointiluvun täsmennysten (2020) yhteydessä määriteltiin arvosanan 5 edellyttämän osaamisen taso jokaisessa oppiaineessa, ja todettiin arviointia koskevana periaatteena seuraavaa: Oppimäärä yksilöllistetään vasta, kun oppilas ei tuetustikaan näytä saavuttavan arvosanan 5 edellyttämää osaamisen tasoa. Perusopetuksen päättötodistukseen yksilöllistetyt oppimäärät voidaan arvioida sanallisesti tai numeroarvosanalla, jotka tulee varustaa tähti-merkinnällä.

Perusopetuksen päättöarvosanat siirretään peruskouluista KOSKI-järjestelmään. KOSKI-tietojärjestelmä ottaa vastaan myös tähtimerkinnot. Kun päättöarvosanat siirretään yhteishaku-järjestelmään KOSKI-palvelusta, saa yhteishaku myös tiedot tähtiarvosanoista. Yhteishaun pistelaskennassa tähtiarvosanat kuitenkin muuntuvat samanarvoisiksi arvosanoiksi kuin yhteisten oppimäärien mukaan opiskellut päättöarvosanat. Yhteishakujärjestelmä ei siis tunnista yksilöllistettyjä arvosanoja, jolloin yksilöllistettyjen oppimäärien mukaan opiskellut oppilaat ovat pistehaussa ns. samalla viivalla kuin yhteisten oppimäärien mukaan opiskelleet oppilaat.

Yksilöllistäminen perusopetuksessa vastaa pääosin samaa kuin mukauttaminen ammatillisessa peruskoulutuksessa. Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuonna 2019 erityistä tukea saaneista perusopetuksen oppilaista 11 prosentilla oli yksilöllistettyjä oppiaineiden oppimääriä yksi, 12 prosentilla kaksi tai kolme ja 16 prosentilla neljä tai enemmän. Toiminta-alueittain erityisen tuen oppilaista

opiskeli 4 prosenttia. Opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain, jos oppilaan vaikean vamman tai sairauden vuoksi opetusta ei voida järjestää oppiaineittaisten oppimäärien mukaan. Opetushallituksen tietojen mukaan keväällä 2020 niin sanotun lasten perusopetuksen oppimäärän suorittaneita oli yhteensä 59 065. Heistä 3 396 oli sellaisia, joilla oli yksilöllistettyjä oppiaineita. Sellaisia henkilöitä, joilla oli vain yksi yksilöllistetty oppiaine, oli 1 020 vuonna 2020. Yleisimmät yksilöllistetyt arvosanat vuonna 2020 olivat matematiikka (2 495 kpl), A1-kieli (2 281 kpl) ja äidinkieli ja kirjallisuus (1 756 kpl). Vuonna 2020 opiskeluoikeuksia oli 898 sellaisella perusopetuksen suorittaneella henkilöllä, jolla oli yksilöllistetyt oppimäärän mukainen perusopetuksen päättötodistuksen arviointi matematiikassa, äidinkielessä, A1-kielessä ja B1-kielessä. Näistä 484 haki ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishaussa. KOSKI-järjestelmästä saatujen kevättä 2019 koskevien tietojen mukaan yksilöllistettyjä arvosanoja annettiin niin ikään eniten matematiikassa, A1-englannissa sekä äidinkielen ja kirjallisuuden suomi äidinkielenä -oppimäärässä. Vuosien 2015–2018 yksilöllistettyjen oppimäärien kokonaismäärässä ei ole tapahtunut suuria muutoksia, sen sijaan suomea toisena kielenä opiskelevien oppilaiden osuus yksilöllistettyjä arvosanoja saaneiden oppilaiden joukosta on lisääntynyt selvästi.

Tosiasiassa yksilöllistetty arvosana kuvaa merkittävästi alemmää oppiaineessa saavutettua osaamista. Siitä, etteivät yksilöllistetyt oppimäärät ja niiden mukaiset päättöarvosanat erotu yhteishaku-järjestelmässä ns. tavallisen opetussuunnitelman mukaisesti suoritettujen oppimäärien arvosanoista, on seurannut, että toisen asteen oppilaitoksiin on päässyt suhteellisen hyvillä arvosanoilla ja keskiarvoilla oppilaita, jotka ovat opiskelleet tavoitetasoltaan matalampia oppimääriä. Tämä on aiheuttanut opiskelijoiden epäyhtenäisyyttä valintatilanteissa, sillä käytännössä yksilöllistetyt oppimäärän arvosanoilla koulutukseen hakevat henkilöt ovat saaneet opiskelupaikan helpommin ja heikomilla edellytyksillä ja tiedoilla kuin tavallisilla arvosanoilla hakeneet opiskelijat. Usein oppilaan osaamistaso on tullut ilmi vasta toisen asteen oppilaitoksessa, jossa opinnot ovat vaikeutuneet tai jopa keskeytyneet heti ensimmäisenä syksynä. Opintojen keskeyttäminen puuttuvien oppimisvalmiuksien vuoksi voi olla monien nuorten opiskelijoiden kohdalla lannistava ja yleistä opiskelumotiivaatiota laskeva kokemus.

Helsingin yliopiston Koulutuksen arviointikeskus ja Opetushallitus käynnistivät syksyllä 2013 yhteistyöhankkeen, jonka aikana kehitettiin tietokonepohjainen oppimisvalmiuksia mittaava koe (oppimisvalmiuskoe) ammatillisen koulutuksen harkinnanvaraisen valinnan tueksi. Oppimisvalmiuksia mittaavasta kokeesta on tehty pilotointia vuodesta 2016 lähtien. Koetta on kehittänyt Helsingin yliopiston Koulutuksen arviointikeskus laajan tutkimuksen pohjalta. Tällä hetkellä myös kokeen hallinnointi on Helsingin yliopiston Koulutuksen arviointikeskuksen tehtävänä, mutta pidemmän aikavälin tavoitteena voisi olla siirtää oppimisvalmiuskokeen hallinnointi Opetushallitukselle.

Kokeen tuloksia on hyödynnetty opiskelijavalinnan ohella myös esimerkiksi opiskelijan henkilökohtaisen opintosuunnitelman laatimisessa. Oppimisvalmiuskokeen tavoitteena on mm. antaa tietoa opiskelijoiden tuen tarpeiden määrittelyyn sekä opetuksen ja ohjauksen suunnitteluun. Oppimisvalmiuksia mittaavassa kokeessa ammatilliseen koulutukseen hakevien opiskelijoiden yleistä osaamista ja päättelykykyä mitataan kuvallisilla, matemaattisilla ja sanallisilla tehtävillä, jotka on valittu kognitiivista kehitystä koskevan tutkimustiedon avulla. Kokeen tehtäväkokonaisuudet on kehitetty siten, että vaikka hakijalla olisi vaikeuksia jollakin osa-alueella, hän voi osoittaa siitä riippumatta osaamisensa muilla osa-alueilla. Kokeen tarkoituksena on siis tarjota hakijalle mahdollisuus näyttää oppimisvalmiutensa tilanteissa, joissa peruskoulun päättötodistus puuttuu tai se ei ole vertailukelpoinen. Kokeen kesto on enintään 60 minuuttia ja koe tehdään tietokoneella. Koe on jaettu eri osa-alueisiin ja jokaisen osa-alueen tehtäviin varattu aika on rajoitettu 15 minuuttiin. Tämän lisäksi hakija tarvitsee aikaa tehtävänantoihin perehtymiseen.

Oppimisvalmiuksia mittaavan kokeen tuloksia voi hyödyntää jatkuvan haun opiskelijavalinnoissa sekä henkilökohtaistamisessa opiskelijan tuen suunnittelussa. Jatkuvassa haussa koulutuksen järjestäjä voi käyttää oppimisvalmiuksia mittaavaa koetta tarpeen mukaan. Koulutuksen järjestäjät saavat listat oppimisvalmiuskokeeseen kutsuttavista hakijoista sekä hakijoille luodut käyttäjätunnukset ja hakijoiden osoitetiedot. Opetushallitus toimittaa yliopistolle tiedot niistä hakijoista, jotka kutsutaan oppimisvalmiuskokeeseen. Koulutuksen järjestäjä järjestää kokeen ja vastaa kokeen järjestelyihin ja organisointiin liittyvästä hakijaohjauksesta. Yhdenvertainen toimintamalli mahdollistaa kokeen tulosten hyödyntämisen myös muiden hakukohteiden tai koulutuksen järjestäjien opiskelijavalinnoissa, kun kokeen tulokset ovat osana Opintopolku.fi ja KOSKI-palveluja. Mikäli oppimisvalmiuksia mittaava koe osoittaa, ettei hakijalla ole valmiuksia suoritua haettavana olevasta ammatillisesta tutkinnosta, voitaisiin hakija ohjata hänelle soveltuvaan koulutukseen tai tutkintoon. Koulutuksen järjestäjät eivät pisteytä kokeita, vaan he hakevat valmiiksi lasketut tulokset järjestelmästä. Tulokset esitetään neljän osa-alueen osalta erikseen osa-aluekohtaisena pistemääränä. Kokeen osa-alueina ovat kuvalliset päättelytehtävät, matematiikan tehtävät, sanalliset tehtävät ja luetun ymmärtäminen. Oppimisvalmiuskokeen osaamisarvio ilmaistaan asteikolla 1–16. Asteikkoa tulkitaan samoin kuin päättötodistukseen perustuvaa yleistä koulumenestysarviota. Pistemäärä 10 esimerkiksi tarkoittaisi, että vastaaja onnistui kokeessa yhtä hyvin kuin opiskelijat keskimäärin. Toisin sanoen, suoritus vastasi ammatillisen koulutuksen ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden keskitasoa. Mahdollisesti väliin jätetyt osa-alueet eivät vaikuta muiden osa-alueiden tuloksiin. Kokeesta ei myöskään ole mahdollista saada hylättyä tulosta.

1.2 Keskeiset ehdotukset

Ehdotuksen mukaisella asetuksella muutettaisiin eräitä voimassa olevan opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa peruskoulutuksessa annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen säännöksiä. Samassa yhteydessä ehdotetaan annettavaksi myös uusi yhteishakuasetus, jolla kumottaisiin valtioneuvoston asetus ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja perusopetuksen jälkeisen valmistavan koulutuksen hakumenettelystä (294/2014) sekä uusi asetus lukiokoulutuksen valintaperusteista, jolla kumottaisiin opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa annettu opetusministeriön asetus (856/2006). Yhteisiä hakumenettelyitä muutettaisiin siten, että aikaisemmin toisistaan erillisenä olleet lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen haku, perusopetuksen jälkeisen valmistavan koulutuksen haku sekä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 65 §:ssä tarkoitettua vaahtivan erityisen tuen tehtävän perusteella järjestettävän koulutuksen haku yhdistettäisiin, ja edellä mainittuihin koulutuksiin haettaisiin kerran vuodessa keväisin järjestettävässä yhdessä valtakunnallisessa yhteishaussa. Myös uuden tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain mukainen TUV A-koulutus sekä vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvun mukainen oppivelvollisille suunnattu koulutus olisivat jatkossa mukana yhteishaussa ja tämä aiheuttaa muutostarpeita myös ammatillisen koulutuksen valintaperusteasetukseen.

Uudet nivelvaiheen koulutukset mukaan valintapisteisiin

Voimassa olevan ammatillisen koulutuksen valintaperusteasetuksen 4 §:ssä säädettyjä valintakriteerejä ehdotetaan muutettavaksi siten, että tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain mukainen TUV A-koulutus sekä vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvun mukainen oppivelvollisille suunnattu koulutus otettaisiin jatkossa huomioon valintaperusteissa. Asetuksen siirtämäsäännökseen otettaisiin säännökset siitä, että nykyisistä nivelvaiheen koulutuksista (perusopetuksen lisäopetus, VALMA- ja LUVA-koulutus) voisi kuitenkin edelleen saada valintapisteitä. TUV A-koulutusta saa järjestää ensimmäisen kerran syksyllä 2022.

Työkokemuspisteistä luopuminen

Ammatillisen koulutuksen reformin myötä jatkuvan haun mukaisen ympärivuotiset hakumenettelyt ovat laajasti käytössä ja yhteishaku on entistä enemmän suuntautunut perusopetuksen juuri päättäneiden hakuväyläksi. Vuoden 2021 ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishaussa perusopetuksen suorittaneita hakijoita oli 69 960, joista 57 920 oli perusopetuksen hakuvuonna päättäviä. Vuoden 2020 ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishaussa perusopetuksen suorittaneita hakijoita oli puolestaan 68 064, joista 58 630 oli perusopetuksen hakuvuonna päättäviä. Vuoden 2021 yhteisissä hakumenettelyissä sellaisten hakijoiden määrä, jotka olivat päättäneet perusopetuksen jo vuonna 2020 oli ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen haun osalta 4 851, perusopetuksen jälkeisen valmistavan koulutuksen haun osalta 180 ja erityisopetuksena järjestettävän ammatillisen koulutuksen haun osalta 552. Voimassa olevan asetuksen säännökset koskien työkokemuspisteiden perusteella annettavia valintapisteitä ehdotetaan kumottavan. Yhteishaku on tarkoituksenmukainen hakuväylä keväällä perusopetuksen päättävälle, toisen asteen opintoihin oppivelvollisuuttaan suorittamaan siirtyville opiskelijoille. Juuri perusopetuksen päättäneet, nuoret oppivelvolliset eivät pääsääntöisesti ole vielä ehtineet hankkia työkokemusta, ja oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvien lakiuudistusten tarkoitus huomioon ottaen olisi tarkoituksenmukaisempaa asettaa hakijat lisäpisteiden antamisen suhteen yhdenvertaisempaan asemaan. Kaikilla hakijoilla säilyy edelleen mahdollisuus hakeutua toisen asteen koulutukseen jatkuvan haun kautta. Jatkuvan haun yhteydessä koulutuksen järjestäjä päättää hakumenettelyistä ja valintaperusteista, jolloin myös mahdollinen aikaisempi työkokemus voitaisiin edelleen koulutuksen järjestäjän harkinnan mukaan ottaa huomioon opiskelijavalinnassa.

Lukion suorittaneet hakijat

Voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti ammatillisen koulutuksen valintaperusteasetusta sovellettaisiin jatkossakin hakijan hakeutuessa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 39 §:n 2 momentissa tarkoitettussa valtakunnallisessa hakumenettelyssä ammatilliseen perustutkintokoulutukseen. Yhteishakuasetusta on kuitenkin tarkoitus muuttaa niin, ettei lukion oppimäärän suorittaneiden olisi jatkossa mahdollista hakea koulutukseen valtakunnallisessa yhteishaussa, vaan jatkossa he hakeutuisivat koulutukseen jatkuvan haun kautta. Tämän vuoksi myös ammatillisen koulutuksen valintaperusteasetuksesta ehdotetaan poistettavan lukion oppimäärän suorittaneiden valintaperusteita koskevat säännökset. Muutokset olisivat luonteeltaan lakitekniisiä.

Koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuva valinta ja oppimisvalmiuskoe

Edellä 1 luvussa kuvatun yhteishakujärjestelmään sisältyvän, oppimäärien yksilöllistämiseen liittyvän perusopetuksen päättötodistusarvosanojen vastaavuusongelman korjaamiseksi koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvaa valintaa koskevaan sääntelyyn ehdotetaan yksilöllistetyn oppimäärän suorittaneiden kohdalla eräitä muutoksia. Asetukseen ehdotetaan otettavan säännös, jonka mukaan sellainen hakija, jolla olisi yksilöllistetty oppimäärä ja päättöarvosana matematiikassa ja äidinkielenä, voitaisiin ottaa opiskelijaksi vain koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvan valinnan kautta. Säännöksen tarkoituksena olisi löytää opiskelijan kannalta soveltuvin koulutuspolku ja ehkäistä ennalta sellaisia tilanteita, joissa opiskelija otetaan suorittamaan tutkintoa, josta hänellä ei ole tosiasiallisia edellytyksiä suoriutua. Tilastotietojen mukaan yksilöllistetyn oppimäärän perusteella annettuja perusopetuksen päättötodistuksen arvosanoja on ollut eniten matematiikassa sekä kielissä. Sääntelyn rajaaminen kuitenkin kaikkiin niihin opiskelijoihin, joilla olisi yksilöllistetyn oppimäärän mukainen päättötodistusarvosana kaikissa neljässä yleisimmän yksilöidyssä oppiaineessa (A1-kieli, B1-kieli, matematiikka ja äidinkieli) ei olisi tarkoituksenmukaista, sillä tällaisten hakijoiden määrä

on ollut vuosittain hyvin pieni. Lisäksi kaikkien edellä mainittujen neljän oppiaineen yksilöllistäminen kertoo henkilön laaja-alaisista oppimisvaikeuksista, ja suuri osa tällaisista hakijoista ohjautuu nykykäytännössä jo suoraan vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille suunnattuun koulutukseen. Koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvan valintamenettelyn suuntaamisella hakijoihin, joilla on yksilöllistetyn oppimäärän mukainen päättötodistusarvosana sekä matematiikassa että äidinkielessä, saataisiin paremmin ohjattua sellaiset hakijat juuri heille parhaiten soveltuvaan koulutukseen, joilla oppimisvaikeudet eivät ole niin laaja-alaisia, että he ohjautuisivat vaativan erityisen tuen perusteella järjestettävään koulutukseen, mutta joiden oppimisvaikeudet kuitenkin heikentävät merkittävästi heidän mahdollisuuksiaan suoriutua tietyntyyppisistä ammatillisista jatko-opinnoista, joissa matematiikalla ja äidinkielellä on opinnoissa suuri merkitys. Tällaisten opiskelijoiden olisi perusteltua olla mukana yhteishaussa, mutta olisi tärkeää, että koulutuksen järjestäjä voisi jo haun yhteydessä huomioida hakijan edellytykset suoriutua jatko-opinnoista.

Käytännössä harkinnanvaraisessa haussa koulutuksen järjestäjän harkintamarginaali opiskelijaksi ottamisessa on laaja. Vuodesta 2016 lähtien koulutuksen järjestäjät ovat voineet käyttää harkinnanvaraisen valinnan tukena oppimisvalmiuksia mittaavaa koetta. Esityksessä ehdotetaankin otettavaksi myös säännöstasolle maininta oppimisvalmiuskokeen käyttämisen mahdollisuudesta koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvan valinnan apuvälineenä.

2 Säännöskohtaiset perustelut

1 §. *Soveltamisala*

Pykälässä säädetään asetuksen soveltamisalasta. Asetuksen 1 §:n 1 momentti vastaisi voimassa olevaa säännöstä, jonka mukaan asetusta sovelletaan hakijan hakeutuessa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 39 §:n 2 momentissa tarkoitetussa valtakunnallisessa hakumenettelyssä ammatilliseen perustutkintokoulutukseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että asetuksen 19 ja 20 §:ää sovelletaan myös ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 37 §:n 2 momentissa tarkoitetussa jatkuvassa haussa silloin, kun on kysymys koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvasta valinnasta. Säännös vastaisi voimassa olevan asetuksen 1 §:n 1 momentin toista virkettä.

Lisäksi pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, joka sisältäisi informatiivisen säännöksen siitä, että asetusta ei sovelleta hakijan hakeutuessa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 65 §:ssä tarkoitetun vaativan erityisen tuen perusteella järjestettävään ammatilliseen perustutkintokoulutukseen.

2 §. *Hakukohteet*

Pykälässä säädetään ammatillisen koulutuksen hakukohteista. Voimassa olevan asetuksen 2 §:n 1 momentin mukaan opiskelijat otetaan ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteesta annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen liitteessä tarkoitettuihin ammatillisiin perustutkintoihin. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että viittaus ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteesta annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen liitteessä tarkoitettuihin ammatillisiin perustutkintoihin muutetaan viittaukseksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 6 §:ssä tarkoitettuun tutkintorakenteeseen kuuluviin ammatillisiin perustutkintoihin. Muutos on lakitekninen.

Voimassa olevan asetuksen 2 §:n 4 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä voi päättää, että 1 momentissa tarkoitetun hakukohteen yhteydessä opiskelijoille voidaan tarjota mahdollisuutta myös lukiolaissa (629/1998) tarkoitetun lukiokoulutuksen tai ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa (672/2005) tarkoitetun ylioppilastutkinnon suorittamiseen. Säännöksen viittaus pykälän 1 momenttiin ehdotetaan muutettavaksi siten, että se kattaa kaikki 1–3 momentissa säädetyt hakukohteet, sillä myös näissä hakukohteissa on nykyisen käytännön mukaan voinut tarjota mahdollisuutta lukiokoulutuksen ja ylioppilastutkinnon suorittamiseen. Lisäksi vanhentuneet viittaukset lukiolakiin ja ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettuun lakiin ehdotetaan päivitettävän voimassa olevan lainsäädännön mukaisiksi. Myös *tai*-sanon tilalle muutetaan sana *ja*, sillä säännös jo nykyisin kattaa molemmat, sekä lukiokoulutuksen että ylioppilastutkinnon suorittaminen. Muutokset ovat lakitekniisiä.

3 §. Perusopetuksen oppimäärän suorittaneiden hakeutumisessa käytettävät todistukset

Pykälässä säädetään perusopetuksen päättötodistuksen käyttämisestä koulutukseen hakeutumisen yhteydessä. Pykälän ensimmäisen virkkeen mukaan perusopetuksen oppimäärän suorittaneet käyttävät hakeutumisessa perusopetuksen päättötodistusta. Voimassa olevan asetuksen 3 §:n toinen virke, jonka mukaan lukion oppimäärän suorittaneet eivät voi käyttää hakeutumisessa perusopetuksen päättötodistusta, ehdotetaan tarpeettomana poistettavaksi. Jatkossa lukion oppimäärän suorittaneet eivät enää voisi hakeutua ammatilliseen koulutukseen valtakunnallisen yhteishaun kautta, vaan lukion suorittaneiden koulutukseen hakeutuminen tapahtuisi suoraan koulutuksen järjestäjälle suunnatulla hakemuksella jatkuvan haun kautta, joten lukiokoulutuksen suorittaneet eivät kuuluisi ammatillisen koulutuksen valintaperusteasetuksen soveltamisalaan.

4 §. Valintakriteerit

Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan perusopetuksen oppimäärän suorittaneiden opiskelijaksi ottaminen suoritetaan hakijoiden valintapistemäärän ja hakijoiden esittämän hakutoivejärjestyksen perusteella. Pykälän 2 momentissa luetellaan ne perusteet, joilla perusopetuksen oppimäärän suorittaneelle hakijalle annetaan pisteitä hänen hakeutuessaan ammatilliseen perustutkintokoulutukseen. Pykälän 2 momentin 1 kohdan b alakohdan mukaan perusopetuksen oppimäärän suorittaneelle hakijalle annetaan pisteitä opinnoista, jos hakija on suorittanut vähintään 1 100 tunnin laajuisen lisäopetuksen, vähintään 30 osaamispistettä ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta tai sitä vastaavan aiemman koulutuksen, vähintään 28 opiskelijaviikon mittaisen kansanopiston linjan tai vähintään 25 kurssia sisältävän maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävän lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen hakeutumisvuonna tai sitä edeltävänä vuonna.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan b alakohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että uuden tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain mukainen tutkintokoulutukseen valmentava koulutus sekä vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvussa tarkoitettu oppivelvollisille suunnattu koulutus otetaan jatkossa huomioon lisäpisteiden antamisperusteissa. Säännöksestä poistettaisiin koulutukset, joita ei enää 1.8.2022 alkaen järjestetä: perusopetuslain mukainen perusopetuksen lisäopetus, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukainen ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus ja lukiolain mukainen maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävä lukiokoulutukseen valmistava koulutus. Ehdotetun b alakohdan mukaan lisäpisteitä saisi jatkossa, jos hakija on suorittanut vähintään 19 viikkoa tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta tai vähintään 17 opiskelijaviikkoa vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvussa tarkoitettua oppivelvollisille suunnattua koulutusta.

Voimassa olevan asetuksen 4 §:n mukaan perusopetuksen jälkeisistä valmistavista koulutuksista saa lisäpisteitä silloin, kun vähintään puolet koulutuksesta on suoritettu. Sama periaate ehdotetaan säilytettävän, joten jatkossa lisäpisteitä voi saada silloin, kun vähintään puolet TUVA-koulutuksesta tai vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvussa tarkoitettu oppivelvollisille suunnatusta koulutuksesta on suoritettu.

Koska uuden lain mukaista TUVA-koulutusta järjestetään vasta 1.8.2022 alkaen ja lisäpisteet voi saada asetuksessa tarkoitettua nivelvaiheen koulutuksen suorittamisesta hakeutumisvuonna tai sitä edeltävänä vuonna, myös voimassa olevan lain mukaiset mahdollisuudet saada lisäpisteitä perusopetuksen lisäopetuksen, VALMA- ja LUVA-koulutuksen perusteella säilytettäisiin asetuksen siirtymäsäännöksessä.

Pykälän 2 momentin 4 kohta, jossa säädetään työkokemuksen huomioon ottamisesta valintapisteiden antamisperusteissa, ehdotetaan kumottavaksi. Jatkossa lisäpisteitä ei siis enää voisi saada työkokemuksen perusteella.

6 §. Valintapisteet suoritetuista opinnoista

Pykälän otsikko *Valintapisteet perusopetuksen oppimäärän suorittamisesta* ehdotetaan muutettavaksi muotoon *Valintapisteet suoritetuista opinnoista*. Jatkossa pykälä ei koskisi enää pelkästään perusopetuksen oppimäärän suorittamisesta annettavia valintapisteitä, vaan muista suoritetuista opinnoista annettavat valintapisteet otettaisiin säännökseen mukaan.

Voimassa olevan pykälän mukaan hakijalle, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän ammatilliseen perustutkintokoulutukseen hakeutumisvuonna tai sitä edeltävänä vuonna, annetaan 6 valintapistettä. Pykälän sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että aiemmin säädetyn toistamisen sijaan siihen otetaan viittaus asetuksen 4 §:n 2 momentin 1 kohdan a alakohtaan, jossa säädetään tarkemmin niistä perusteista, joilla perusopetuksen oppimäärän suorittaneelle hakijalle annetaan pisteitä hänen hakeutuessaan ammatilliseen perustutkintokoulutukseen. Muutos on lakitekninen.

Voimassa olevan asetuksen 7 §:ssä on säännös muista suoritetuista opinnoista annettavista valintapisteistä. Voimassa olevan 7 §:n mukaan hakijalle, joka on hakeutumisvuonna tai sitä edeltävänä vuonna suorittanut vähintään 1 100 tunnin laajuisen lisäopetuksen, vähintään 30 osaamispisteen laajuisen ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen tai sitä vastaavan aiemman koulutuksen, vähintään 28 opiskelijaviikon laajuisen kansanopiston linjan tai vähintään 25 kurssia sisältävän maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävän lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen, annetaan 6 valintapistettä.

Asetuksen 6 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisätään myös viittaus asetuksen 4 § 2 momentin 1 kohdan b alakohtaan, jossa määritellään ne perusteet, joilla perusopetuksen oppimäärän suorittaneelle hakijalle annetaan pisteitä hänen hakeutuessaan ammatilliseen perustutkintokoulutukseen. Tällöin 6 valintapistettä saisi jatkossa myös sellainen hakija, joka on suorittanut vähintään 19 viikkoa tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta tai vähintään 17 opiskelijaviikkoa vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvussa tarkoitettua oppivelvollisille suunnattua koulutusta.

Mahdollisuus antaa lisäpisteitä perusopetuksen lisäopetuksen, ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen sekä maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävän lukiokoulutukseen val-

mistavan koulutuksen perusteella säilytettäisiin asetuksen siirtymäsäännöksessä. Koulutuksen järjestäjät voivat järjestää uuden tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain mukaisista tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta 1.8.2022 alkaen. Tällöin perusopetuksen lisäopetuksen, VALMA- ja LUVA-koulutuksen suoritusmahdollisuus poistuu. Asetuksen siirtymäsäännökseen otetaan kuitenkin säännös siitä, että myös edellä mainituista koulutuksista, jotka on suoritettu hakeutumivuonna tai sitä edeltävänä vuonna, voi edelleen saada 6 valintapistettä.

7 §. Valintapisteet muista suoritetuista opinnoista

Voimassa olevan asetuksen säännös muista suoritetuista opinnoista annettavista valintapisteistä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana, sillä tätä koskevat säännökset siirrettäisiin asetuksen 6 §:ään edellä 6 §:n säännöskohtaisten perustelujen kohdalla selostetulla tavalla.

10 §. Valintapisteet työkokemuksesta

Pykälässä säädetään työkokemuksen perusteella annettavista valintapisteistä. Pykälä työkokemuksen huomioimisesta yhteishaun yhteydessä annettavissa valintapisteissä ehdotetaan kumottavaksi.

3 luku. Lukion oppimäärän suorittaneiden opiskelijaksi ottaminen

Voimassa olevan asetuksen 3 luvussa säädetään lukion oppimäärän suorittaneiden hakijoiden opiskelijaksi ottamisen valintaperusteista. Luku ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana. Jatkossa ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja perusopetuksen jälkeisen valmistavan koulutuksen hakumenettelystä annetun valtioneuvoston asetuksessa (294/2014) tarkoitetussa valtakunnallisessa yhteishaussa ei voisi enää hakea sellainen hakija, joka on suorittanut lukion oppimäärän.

19 §. Koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvan valinnan käyttöala

Voimassa olevan asetuksen 19 §:ssä säädetään koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvan valinnan käyttöalasta. Säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvaa valintaa voidaan käyttää siitä riippumatta, onko koulutus mukana ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishakujärjestelmässä vai ei. Maininta *ammattillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishakujärjestelmästä* ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan uuden sääntelyn mukaista nimitystä *perusopetuksen jälkeisen koulutuksen yhteishakujärjestelmä*.

Pykälään ehdotetaan otettavan uusi 2 momentti, jonka mukaan 2 luvussa säädetystä poiketen opiskelijavalintaan sovellettaisiin asetuksen 20 §:ssä säädettyä, mikäli hakija on perusopetuslain 17 a §:ssä tarkoitetun erityistä tukea koskevan päätöksen nojalla opiskellut opetussuunnitelman perusteiden mukaan yksilöllistetyn oppimäärän mukaisia opintoja matematiikassa ja äidinkiessä, ja hänellä on perusopetuksen päättötodistuksessa tästä merkintä edellä mainituissa oppiaineissa. Sellainen hakija, jolla on edellä tarkoitettu yksilöllistetty arvosana perusopetuksen päättötodistuksessa sekä matematiikan että äidinkielen osalta ei siis jatkossa voisi hakea koulutukseen 2 luvun mukaisen pistevalinnan kautta, vaan hän ohjautuisi suoraan asetuksen 4 luvussa tarkoitettuun harkinnanvaraiseen valintaan.

20 §. Koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvan valinnan perusteet

Asetuksen 20 §:ssä säädetään koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvan valinnan perusteista. Voimassa olevan asetuksen 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä voi opiskelijan henkilöön

liittyvien syiden perusteella ottaa enintään 30 prosenttia kuhunkin hakukohteeseen otettavista opiskelijoista opiskelijan saamasta valintapistemäärästä riippumatta. Tällaisia opiskelijan henkilöön liittyviä syitä ovat oppimisvaikeudet, sosiaaliset syyt, koulutodistusten puuttuminen tai todistusten vertailuvaikeudet sekä tutkinnon suorittamiseen riittämätön tutkintokielen kielitaito. Pykälän 1 momentissa säädetyn lisäksi ehdotetaan pykälään otettavaksi uusi säännös, jonka mukaan koulutuksen järjestäjä voi ottaa opiskelijaksi myös asetuksen 19 §:n 2 momentissa tarkoitettun opiskelijan hänen saamasta valintapistemäärästä riippumatta. Säännös koskee siis sellaisia hakijoita, joilla on perusopetuksen päättötodistuksessa yksilöllistetyn oppimäärän mukainen arvosana sekä matematiikassa että äidinkiessä. Tällainen hakija ei siten olisi mukana ammatillisen koulutuksen valintaperusteasetuksen mukaisessa pistevalinnassa. Se, että opiskelijalla on yksilöllistetty arvosana molemmissa edellä mainituissa oppiaineissa, kertoo tyypillisesti opiskelijan korostuneista haasteista selviytyä tietystä ammatillisista jatko-opinnoista, joissa juuri matematiikan ja äidinkielen osaamisella on suuri merkitys. Edellä mainitut hakijat sisältyisivät 1 momentissa tarkoitettuun 30 prosenttiin. Ehdotettu säännös ei kuitenkaan ole tarkoitettu ennakkoon ja ehdottomasti opiskelijoita karsivaksi, vaan asetuksen 19 §:n 2 momentissa tarkoitettu hakija voidaan yhtä lailla myös valita suorittamaan tutkintoa, mikäli koulutuksen järjestäjä katsoo opiskelijalla olevan riittävät edellytykset ja valmiudet suoriutua kyseisestä tutkinnosta.

Voimassa olevan asetuksen 2 momentissa säädetään hakijan koulutustarpeen huomioinnista valinnassa. Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan hakijan koulutustarve tulee arvioida ja ottaa huomioon, kun valintapistemäärästä poiketaan. Ehdotettu 2 momentti vastaisi voimassa olevaa säännöstä.

20 a §. Oppimisvalmiuksia mittaava koe

Asetukseen ehdotetaan lisättävän uusi 20 a §, jonka 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä voisi käyttää 20 §:n 1 momentissa tarkoitettun valinnan tukena oppimisvalmiuksia mittaavaa koetta (*oppimisvalmiuskoe*). Lisäksi pykälässä säänneltäisiin jo voimassa olevan käytännön mukaisesti siitä, että koulutuksen järjestäjän olisi ilmoitettava Opetushallitukselle, jos se ei käytä oppimisvalmiuskoetta koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvan valinnan tukena. Säännökset olisivat luonteeltaan informatiivisia, sillä oppimisvalmiuskokeen käyttäminen harkinnanvaraisen valinnan apuvälineenä on ollut myös jo aikaisemmin mahdollista. Oppimisvalmiuskokeen järjestäminen ja oppimisvalmiuskokeeseen osallistuminen olisi edelleen koulutuksen järjestäjälle ja koulutukseen hakijalle vapaaehtoista. Oppimisvalmiuskoetta voitaisiin käyttää esimerkiksi tilanteessa, jossa hakijalla ei ole asetuksen 3 §:ssä tarkoitettua hakeutumisessa käytettävää todistusta tai todistus ei ole vertailukelpoinen (esimerkiksi maahanmuuttajat ja ulkomailla opiskelleet).

Ehdotetun pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että jos hakija on esittänyt hakemuksessaan hakutoiveina useita 2 §:ssä tarkoitettuja ammatillisen peruskoulutuksen hakukohteita, hänet kutsutaan oppimisvalmiuskokeeseen sellaiseen järjestyksessä ensimmäiseen hakutoiveeseen, jossa koulutuksen järjestäjä käyttää 1 momentin mukaista oppimisvalmiuskoetta. Tästä oppimisvalmiuskokeesta saatua arviointia voitaisiin käyttää myös muun koulutuksen järjestäjän hakukohteessa. Hakijan ei siis tarvitsisi osallistua useiden eri koulutuksen järjestäjien samanlaiseen oppimisvalmiuksia mittaavaan kokeeseen.

3 Pääasialliset vaikutukset

Ehdotuksen mukaisella asetuksella säädettäisiin ammatillisen koulutuksen opiskelijavalinnan perusteista. Esitys selkiyttäisi hakujärjestelmää ja ottaisi paremmin huomioon erityisesti alaikäisten, juuri peruskoulun päättäneiden henkilöiden yhdenvertaisuuden toteutumisen.

Lapsen oikeuksien sopimusta valvovan YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan sopimusvaltion velvollisuutena on tarkastella kaikkea kansallista lainsäädäntöä ja siihen liittyviä hallinnollisia ohjeita sen varmistamiseksi, että yleissopimusta noudatetaan täysimääräisesti. Lapsivaikutusten arviointi perustuu lapsen oikeuksien sopimukseen, jonka mukaan lapsen etu on otettava ensisijaisesti huomioon kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa ja muussa toiminnassa. Työkokemuksen perusteella saatavista valintapisteistä luopumisella katsotaan olevan myönteisiä lapsivaikutuksia. Muutoksella edistettäisiin, oppivelvollisuus uudistuksen mukaisesti, juuri perusopetuksen päättäneiden oppivelvollisten siirtymistä toisen asteen opintoihin. Oppivelvollisuus uudistuksen tavoitteena on kasvattaa koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja lasten ja nuorten hyvinvointia sekä turvata kaikille peruskoulun päättäneille hakijoille jatko-opiskelupaikka. Oppivelvollisuuden laajenemisen myötä peruskoulun juuri päättäneillä on hakeutumisvelvollisuus toisen asteen koulutukseen tai muuhun oppivelvollisille suunnattuun koulutukseen. Muutos turvaisi juuri perusopetuksen päättäneiden hakijoiden pääsyä toisen asteen koulutukseen, sillä juuri peruskoulun päättäneet, alaikäiset hakijat eivät pääsääntöisesti ole vielä ehtineet hankkia ollenkaan työkokemusta tai työkokemusta on hyvin vähän. Ehdotettu muutos heikentäisi osaltaan muiden kuin oppivelvollisten mahdollisuutta hakeutua koulutukseen yhteishaussa, mutta tällaisella hakijalla säilyy yhä mahdollisuus hakeutua koulutukseen jatkuvan haun kautta.

Koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvaa valintaa koskevilla muutoksilla pyritään turvaamaan oppivelvollisuuden uudistamisen yhteydessä asetetun tavoitteen mukaisesti hakijoiden mahdollisimman sujuva siirtyminen toisen asteen koulutukseen tai muihin peruskoulun jälkeisiin jatko-opintoihin. Muutoksen tavoitteena on saavuttaa ohjauksen ja valintajärjestelmän avulla yksilön kannalta oikeat koulutusvalinnat, mikä vähentäisi opiskelupaikan vaihtamisen tarvetta ja opintojen keskeyttämistä. Hakumenettelyjen tulisikin mahdollisimman hyvin tukea hakijoiden yhdenvertaista kohtelua ja oikeaa koulutusala- ja opiskelupaikkavalintaa. Ehdotetut muutokset auttaisivat paremmin tunnistamaan opiskelijoiden tuen tarpeita sekä ohjaisivat opiskelijat parhaiten heille soveltuvaan koulutukseen. Muutoksilla olisi myös hakijoiden yhdenvertaisuuden kannalta positiivisia vaikutuksia, sillä yksilöllistetyt arvosanat voitaisiin ottaa paremmin huomioon opiskelijavalinnassa, jolloin hakijoiden osaamisen ja opinnoista suoriutumisen edellytysten arviointi tehtäisiin kaikkien hakijoiden kannalta yhdenmukaisemmin ja tasapuolisemmin perustein. Oppivelvollisuuden laajeneminen ja uusi oppivelvollisuuslaki turvaisi sen, että kaikille peruskoulun päättävälle oppilaille löytyy jatko-opiskelupaikka jossakin perusopetuksen jälkeisessä oppivelvollisuuskoulutuksessa. Lisäksi kaikilla säilyy yhä mahdollisuus hakeutua koulutukseen jatkuvan haun kautta.

Yksilöllistettyjen arvosanojen perusteella tehtävään harkinnanvaraiseen valintaan liittyvillä muutoksilla on myös jonkin verran vaikutusta Opetushallituksen tehtäviin. Sellaiset hakijat, joilla on yksilöllistetty oppimäärä matematiikassa ja äidinkielessä, tulee ohjata koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvaan valintaan automaattisesti siinä vaiheessa, kun hakemus on lähetetty Opintopolku-järjestelmään. Tämä edellyttää sitä, että hakijan peruskoulu on päivittänyt KOSKI-tietovarantoon tiedon yksilöllistetyistä oppiaineista ennen hakuajan päättymistä. Opintopolku-järjestelmää tulee kehittää siten, että myös matematiikassa ja äidinkielessä yksilöllistetyn oppimäärän suorittaneet ovat automaattisesti harkintaan perustuvan valinnan hakijoita.

Oppimisvalmiuskokeella ei mitattaisi henkilön tieto- ja taitotasoa yksittäisissä aineissa, vaan tarkoituksena olisi ennen kaikkea saada tietoa opiskelijan yksilöllisistä valmiuksista uuden oppimiseen. Nämä valmiudet säilyvät tutkimusten mukaan melko muuttumattomina koko henkilön elämän ajan. Oppimisvalmiuskokeesta on tehty pilottikokeilua jo usean vuoden ajan. Koe on toiminut teknisesti hyvin ja siitä on saatu positiivista palautetta koulutuksen järjestäjiltä. Tavoitteena olisi jatkossa vakiinnuttaa oppimisvalmiuskokeelle paikka opiskelijavalinnan välineenä. Tällä hetkellä oppimisvalmiuskoe vaatii kuitenkin vielä jatkokehittämistä, jotta sitä voitaisiin soveltaa yhdenvertaisesti sekä ammatilliseen koulutukseen että lukiokoulutukseen hakijoihin. Tämän vuoksi esimerkiksi kokeen säätäminen kaikkia hakijoita tai tiettyjä hakijaryhmiä velvoittavaksi ei siten ole vielä mahdollista.

Oppimisvalmiuskokeeseen ohjattaisiin lähtökohtaisesti sellaiset hakijat, joilta puuttuu perusopetuslain mukaisen perusopetuksen päättötodistus tai todistus ei ole vertailukelpoinen. Tilastollisesti tällaisia hakijoita on verrattain vähän, joten kokeen käyttämisestä harkinnanvaraisen valinnan tukena ei arvioida aiheutuvan merkittäviä lisäkustannuksia tai -tehtäviä Opetushallitukselle tai koulutuksen järjestäjille. Koe olisi myös hakijoille ja koulutuksen järjestäjille vapaaehtoinen. Oppimisvalmiuskokeen hyödyntäminen opiskelijavalinnassa parantaisi hakijoiden yhdenvertaisuutta erityisesti sellaisten hakijoiden kohdalla, joilla ei ole perusopetuslaissa tarkoitetun perusopetuksen päättötodistusta. Oppimisvalmiuskokeen kautta koulutuksen järjestäjä voisi saada paremman kuvan opiskelijan oppimisvalmiuksista, edellytyksistä suoriutua koulutuksesta ja mahdollisista tukitarpeista. Kokeessa opiskelija voisi osoittaa osaamisensa ja valmiutensa suoriutua opinnoista, ja myös tieto mahdollisten tukitoimien tarpeesta tulisi hyvissä ajoin koulutuksen järjestäjän tietoon, mikä mahdollistaisi tukitoimien suunnittelun mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Oppimisvalmiuskokeen ottamisella koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvan valinnan apuvälineeksi pyritään turvaamaan hakijoiden tasavertaista asemaa, sillä oppimisvalmiuskoe olisi kaikille siihen osallistuville sama.

Harkinnanvaraisen valinnan muutoksista ja oppimisvalmiuskokeesta voi aiheutua jonkin verran lisätyötä koulutuksen järjestäjille, mutta tämä kompensoituisi osittain sillä, että hakijat saataisiin ohjattua paremmin heille sopiviin koulutuksiin ja mahdollisen tuen piiriin, ja näin ollen opintojen keskeyttämisistä saataisiin vähennettyä. Jatkossa koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvaa valintajärjestelmää ja oppimisvalmiuskoetta on tarkoitus kehittää edelleen niin, että se palvelisi opiskelijoita parhaalla mahdollisella tavalla ja kohtelisi kaikkia hakijoita mahdollisimman yhdenvertaisesti. Muutosten tavoitteena on turvata mahdollisimman soveltuva jatko-opiskelupaikka kaikille oppivelvollisille.

Esityksen mukaisilla muutoksilla ei arvioida olevan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

4 Asian valmistelu ja lausuntopalaute

Asetus on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä yhteistyössä Opetushallituksen kanssa.

Asetusluonnos on lausuntokierroksella 18.6.–20.8.2021. Asetusluonnoksesta on pyydetty lausunnot keskeisiltä sidosryhmiltä.

Lausuntopalaute: täydentyy myöhemmin.

5 Voimaantulo

Asetuksen ehdotetaan tulevan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2022 samaan aikaan kuin valtioneuvoston asetus ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja perusopetuksen jälkeisen valmistavan koulutuksen hakumenettelystä sekä opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa.

Asetusta sovellettaisiin 1 päivänä elokuuta 2022 tai sen jälkeen alkavaan ammatilliseen perustutkintokoulutukseen, johon hakeudutaan valtakunnallisessa hakumenettelyssä. Käytännössä tämä tarkoittaisi pääsääntöisesti, että asetusta sovellettaisiin ensimmäisen kerran keväällä 2022 toteutettavassa yhteishaussa, jossa hakeuduttaisiin syksyllä 2022 alkaviin ammatillisiin perustutkintokoulutuksiin.

Asetuksen siirtymäsäännöksen mukaan sen lisäksi, mitä asetuksen 4 §:n 2 momentin 1 kohdassa säädetään, perusopetuksen oppimäärän suorittaneelle hakijalle annettaisiin pisteitä opinnoista, jos hakija on hakeutumisvuonna tai sitä edeltävänä vuonna suorittanut: 1) vähintään 1 100 tunnin laajuisen lisäopetuksen; 2) vähintään 30 osaamispisteen laajuiseen ammatilliseen koulutukseen valmistavan koulutuksen tai sitä vastaavan aiemman koulutuksen; tai 3) vähintään 25 kurssia sisältävän maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävän lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen. Hakijalle annettaisiin edellä mainittujen opintojen suorittamisesta 6 valintapistettä. Ehdotetun siirtymäsäännöksen 3 momentissa tarkoitettuja valintapisteitä ei kuitenkaan annettaisi, jos hakijalle annetaan valintapisteitä 4 §:n 2 momentin 1 kohdassa säädetyllä perusteella.